

"Hararettteki merâtib, burûdetin tahallülüyledir. Hüsündeki derecat, kubhun tedahülüyledir. Kudret-i ezeliye zâtiyedir, lâzımedir, zaruriyedir. Acz tahallül edemez, merâtib olamaz, her şey ona nisbeten müsavidir." İzah eder misiniz?

Sıcaklığın dereceleri ancak soğğun sıcaklığı ile mukayese edilmesiyle anlaşılır.

Güzelliğın dereceleri de ancak zıddı olan çirkinlik ile anlaşılır. Çirkinlik olmasa güzellik bilinmez.

Mesela, siması çok güzel iki kişiden birisinin burnunda az bir eğrilik olsa, bu eğrilik o güzelliğini noksanlaştırır. Eğer onun burnunda küçücük bir eğrilik olmasa idi, ikisi arasındaki güzellik farkını bilemeyecektik. Ufak bir kusur ve çirkinlik araya girince, iki güzellik arasındaki mertebe farkını anlamış olduk. Kusur ve çirkinlik güzelliğe müdahale ettiği için, yeryüzünde binlerce güzellik mertebesi ortaya çıkıyor...

Çirkinliğin güzelliğe müdahale etmesi, ancak sonradan teşekkür eden ve sınırları belli olan varlıklar için geçerlidir. Ezelde var olan, sınırları olmayan ve kusurdan temiz ve pak olan bir güzelliğe çirkinlik yaklaşamaz ve ona müdahale edemez.

Allah'ın güzelliği sonsuz ve kusurdan münezzehe olduğu için, çirkinlik O'na yaklaşamaz, müdahale edemez. Müdahale etmiş olsa O'nu sınırlandırmış olur. Halbuki bir şey aynı anda hem sınırlı hem de sınırsız olamaz. **Sınırsız olana sınır konulamaz.**

Allah'ın kudreti sonsuzdur ve zâtidir. Acizlik ise, böyle bir kudrete ne yaşayabilir ne de müdahale edebilir. Acizlik sonsuz kudrete bir son veremediği için, sonsuz kudrette de bir derece bir makam bir mertebe teşkil edemez. Öyle ise sonsuz kudret açısından küçük bir çakıl taşıyı kaldırmakla güneş sistemini kaldırmak aynı ve eşit kudretle olmaktadır. "*Çakıl taşıyı az bir kuvvetle, güneş sistemini ise çok büyük bir kuvvetle kaldırdı.*" demek caiz olmaz.

Ama kuvveti mahdud olanlar için mertebe caiz, hatta vaciptir. Çünkü mertebeyi ortadan kaldıran şey sonsuzluk sıfatıdır. Sınırlı olan bir kuvvet için ise çakıl taşıyı kaldırmak, bir masayı kaldırmaktan daha kolay daha rahattır.

Allah'ın bir insanı yaratması ile bütün insanları yaratması kolaylık bakımından müsavidir. Bir atomu yaratmakla, güneşi yaratmak arasında hiçbir fark yoktur.

Zorluk ve kolaylık, acizliğin girdiği mahdud kuvvetler için geçerlidir. Sonsuz bir

---

kuvvete acizlik giremediği için, zorluk ve kolaylık da tasavvur edilemez.

Yirminci Mektub'ta *“Ve hüve alâ külli şeyin kadir”* bahsinde, İlâhî kudretin sonsuz bir kolaylıktaki icraatı anlatılırken **“mahiyetin mübayeneti”** üzerinde de durulur. Yani, **“mahiyet farklılığı”** kolaylığın ayrı bir sebebidir. Elbette ki, kolay ve zor ifadeleri bizim için söz konusudur, ancak İlâhî kudret hakkında nefislere ve vehimlere hiçbir açık kapı bırakmamak üzere bu nokta üzerinde ehemmiyetle durulmaktadır.

Meselâ, kâtip ile yazı arasında mahiyet farkı vardır, onun için bir kâtip istediği yazıyı büyük bir kolaylıkla yazar, ne “güneş” yazarken zorluk çeker, ne de “çiçek” yazarken kolaylık duyar. Ama bu iş, aynı mahiyette olan yazılara verildiğinde imkânsızlık baş gösterir. Yani, bir kelime diğer kelimeleri yazamaz. Sebeplere verildiğinde de durum aynıdır: Yazıyı kâtip olmaksızın kalem de yazamaz, kâğıt da.

Mimar ve taşlar arasında da aynı durum söz konusudur. Taşlar aynı mahiyettedirler ve birisi diğerinin mimarı olamaz, ancak taş cinsinden olmayan bir mimar bu işi gayet kolay icra eder.

İşte bütün sebepler ve onlara isnad edilen neticeler hep aynı mahiyettedirler, yani hepsi mümkündürler, mahlûkturlar. Bütün varlıkların icadı, varlığı vacib olan Allah'a isnad edildiğinde külfet ortadan kalkar, tevehhüme yer kalmaz.

İstib'ad hastalığının temelinde, insanın sonsuz bir kudret isteyen icraatları düşünürken kendi sınırlı aklını ve sınırlı kuvvetini ölçü alması yatıyor. Bundandır ki Üstad Hazretleri “kudret-i İlâhîyeye nisbeten” gibi ifadeleri sıkça kullanır. Yani, bu hakikatleri düşünürken Allah'ın sonsuz olan kudretine nisbet ederek tefekkür edeceğiz, kendi aciz ve sınırlı kudretimize değil.

A'raz; **“bir şeyin zatında olmayıp, ona sonradan ilave edilen hususiyetler, arızî haller”** demektir; lambanın ışığı yahut duvarın boyası gibi.

Allah'ın kudreti zatîdir; yani kendi zatından olup, hariçten verilmiş değildir.

Yirmi Dokuzuncu Söz'de ifade edildiği gibi, **“Bir şey zatî olsa onun zıddı ona arız olamaz.”**

Bizim kudretimiz zatî olmadığı için acze düşüyoruz, hayatımız zatî olmadığı için ölüyoruz, gençliğimiz zatî olmadığı için ihtiyarlıyor ve sıhhatimiz zatî olmadığı için hastalanıyoruz.

Allah'ın kudreti zatî olduğundan ona acz tahallül edemez, yani onun içine giremez. Acz giremeyince de bir ile bin, zerre ile küre, az ile çok, cüz' ile küll o kudret için eşit olur; hepsini aynı kolaylıkla yaratır ve idare eder.